

Издаје три
пут у месецу
на 1¼ табаку
Претплата се
шаље напред
уредиштву

Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

ПАСТИР

За све српске
крајеве стаје
на годину
60 гр. или
6 ф. на по
године 30 гр.
или 3 ф. на
три мес.
15 гр. или
1 ф. и 50
новића.

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЈА.

Издаје и уређује РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Патријарково писмо. — Опис Манастира Дужи. — О унији угарских Русина — Још једна реч о стању нашег свештенства. — Историја папућерска. — Писмо уред. Пастира.

ПАСТИРСКО ПИСМО *) СРПСКОГ ПАТРИЈАРХА У КАРЛОВЦИМА О РАСУТОМЕ НАРОДНОМ САБОРУ

Православном народу србском.

Од кад је један део србског народа под својим патријархом Арсенијем Черновићем у ове земље дошао и овде се настанио, прешле су преко главе његове силне буре и олује: он је претрпио за то време грдних мука, бивао је у разним невољама, морао се борити са свакојаким непријатељима, свакојаке нападаје сузбијати и одбијати од себе. И у свима тима мукама и невољама, у свима тима борбама и одпорима стајали су пред народом црквени преставници и духовни пастири његови; они радише, борише се,

*) У колико су тачно издржани фактови што су овде изнешени као узроци због којих се сабор развићи морао, — ми нисмо у стању знати, почем ни смо били на самом месту где се овај тужан призор догодио, а известија која и приватно и из новима добивамо, разногласна су до тога, да човек незна коме пре да верује да ли онима што су оставили сабор добровољно и отишли, или онима, што су принуђени били развићи се. Но у сваком случају ми овде имамо један факт, који неможе да не изазове тугу у

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

трише с њим, тешише га, а сврх свега тога бдише и пазише, да му се црквена и народна свест, која га је држала у јединству, не угаси или не замути.

Предходници мои на овој столици бивали су више пута у тешким приликама, имали су у животу свом тешких часова; али реко би, ни један од њих није био у тој неприлици, у којој се ја налазим, ни један доживио није такви незгода, с каквим је испуњен скоро сваки час живота мога, од како сам патријархом постао.

У борби њивој противу спољашњи јавни и тајни непријатеља народа свога и своје цркве учествовао је сав народ, и као год што су налазили они у народу своје најачу подпору свагда, кад су бранили виеру и цркву своју, тај свети аманет предака наших од нападања; — тако се исто и народ обраћао у разним својим невољама прво и прво к својем врховном Архиепископу и у њега је савета и утехе тражио и налазио.

Нападаји ти са стране на народ србски и на православну му цркву нису никад престајали, лав није никад престајао рикати, гледајући и тражећи прилике, да га прогута; стреле су и сад наперене, замке су и сад понаместане; али осим те борбе имамо сада борити се с новим противником, који се служи с новим оружјем, али опаснијим по народ и по православну цркву, него што су стреле оне, које се са

срцу сваког правог и свесног србина — факт, да се сабор Карловачки развијао у ономе часу, кад му је баш требало одпочети посао, око које га је и сазвао. А ово није лепо како за нас саме, који ако икад, то баш у данашње време, кад су нам сви народска и државна питања на дневном реду, имамо преку потребу сближења и узajамног обавештења, — тако и за сву православну цркву, која не може да не **несоболџије**, кад пате чеда њена ма где и у ком крају православног народа. Пратећи с тугом овај догађај и идикујући на судбу, која непрестано у важним тренутцима цепа србина и смета његовом унапређењу, ми за сад не можемо рећи ништа више о том немилем догађају, због тога што, као што рекосмо, ни смо још начисто с фактама. У идућем броју, док ту ствар подробније испитамо, саопштићемо је нашим читаоцима ради знања и обавештења.

Уред.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

стране на нас лукаво пуштају. Непријатељ рода човечијег од искони видећи, да не може сатрти народа србског с туђом силом, почео је од неког времена сејати семе мржње и раздора по народу нашем, почео је одвајати синове од отаца, отуђивати децу од матере своје Цркве, која их је духом светим породила и млеком благочестија задоила; и цепати на двоје оно, што би требало једно да остане и што се само као једно одржати може. И баш сад, кад нам је слога нужнија но икада, кад би се само сложним радом и заједничким напором међу туђим и страним и у сваком погледу јачим и вештим народима као народ србски одржати могли: онда баш хоће посејано врагом семе да уроди плодом: онда се поче показивати, да свеже оне, које су нас држале досле у народној и црквеној заједници, стадоше код једних попуштати; онда се обелодани, да се сви чланови србског народа и србске цркве православне у питањима, о којима виси живот србског народа, као народа правовлавног, међу собом неслажу; да свима нису преданија отаца света, да сви немисле и неосећају о светињама једно и онако, као што су наши стари мислили и осећали, а мислећи тако и осећајући спасавали се и сачували се до данашњег дана. Неда се више скривати ни таити; у народу србском појавила се нека тежња, која, ако јој свесни и побожни народ србски за времена на пут не стане, у развоју свом даље може разкинути и растроити устрој народне цркве, а тим изтерати из тела народног душу, т. ј. самоубиство учинити.

Опасна та и убитачна по цркву и народ тежња захватила је већ корена у једном делу народа нашег, и је ли могло бити, да се она непокаже и на самом црквено-народном Сабору, који сам по највишој дозволи на дан 1. Јунија о. г. овамо сазвао а следећег дана отворио. Из беседе говорене том приликом, видити се може с каквим сам одушевљењем изашао народним послаником на сусрет, и како сам готов био пристати на све, што иде у корист цркве и народа мога.

Сабора тога више нема: разишао се, расуо се, баш у ономе часу, кад му је требало започети рад и посао, ради којегга је сазван. Но томе се нетреба толико чудити. Сваки прави Србин, који је видио, какви се посланици бирају на гдијекоим местима у Сабор, могао је предвидити, да ће се сабор скупити, само да се разиђе, јер међу људима, који не стоје на истом тврдом станцу камену, који не излазе и не суде с истог становишта, који се у главном не слажу, — неможе бити довора; међ онима, који мисле, да би било и грешно и непаметно дирати у чврсте основе, и онима, који оће све да поруше и расчисте и да на новом основу нову зграду подижу, неможе никад бити до споразумлења; људи, који чувају преданија народа и цркве своје, немогу се саветовати и саборисати с људима који се држе начела лажнога разума и који, као што Апостол вели, хвалећи се њим, одпадоше од вере. И што је сваки разуман предвиђао, то се доиста и збило. Дана 3. Јулија о. г. поднели су ми 35 Посланик црквено народног Сабора писмену изјаву, у којој наводе узроке, због којих су принуђени из Сабора изступити и мандате своје потожити; а изјави тој приступили су сви Епископи, с тим да ни они у даљим Седницама тога Сабора присуствовати не могу. Изјава та печатана је и разаслата по народу, и с тога није нужно понављати, рашта су ти посланици, већина у сабору, иступили из сабора, нити ми је нужно посланика ти поименце наводити и означавати овде. Довољно ће бити напоменути само то, да су то све такви људи, за које неможе нико рећи, да им до цркве своје, да им до блага народа свога није стало, и да нису увиђали, каквим би плодом уродила радња сабора тога Полагањем мандата од стране виђене саборни посланика и изјасњем г. г. Епископа, да они даљим седницама тога Сабора у ком се свети оци, који су нам православну веру нашу од сваке лажне примесе сахранили и утврдили, „слепцима“ назвати, у коме се свете истине православне наше

вере у сумњу доводити, у ком се са светим стварима титрати, у ком се цео један, и то не последњи у цркви ред, без зазора вређати и исмејавати сме, — присутствовати не могу — по себи је престао сабор тај; и мени није остало ништа друго, но да оним послаником, оној мањини саборској, који својих мандата положили нису, на знање дам, да ја с њима самима седница саборски држати не могу. Поводом тим нађоше исти мандате своје задржавши посланици за добро уложити протест против тобоже самовластног распуста односно одгођења сабора од моје стране и протест тај у више тисућа екземплара по свом народу растуриши ја нећу спомињати, шта се све у протесту том — о начину поступања мог, о мом праву и о повреди аутономије народне говори, како се сва одговорност за све, што се распа сабора неугодно изроди, баца на мене и оне, који су сабор оставили, како се на конач наговешћују неки корааци које исти људи учинити намеравају. Ја неznam какви су то ти даљи корааци: које ти људи учинити мисле, али то знам, да су они, који су и у сабору и ван сабора предводили подписавше се на протест посланике такви људи, који од ничег незазиру, који ће се и с врагом сдружити, само да основе своје изведу, циљ своју постигну. У опште људи су то слободни, које никаква присега не веже, који се ни на што не обзире, који никада не мисле на посљедак, који имајући не престано на језику: народ, народну срећу и напредак, своје личне себичне цели гоне, који не распитују и не разбирају много, шта и како управо народ мисли, шта народ жели и хоће, но који силом оћеју да им се верује, да су они једини прави преставници народни, да они једини израза мислима и жељама народним дају, да је њиов глас, глас народа, који свако уважити мора. Људи ти знаду, шта оћеју, али то неказују сваком и на сваком месту и већ та једина околност, што они скривају задњих своји мисли, довољна је да у сваком разборитом човеку породи сумњу, да ли је она циљ

који они спеше, добра, да ли су средства, којима се они у постизавању те своје цели послужују, увек поштена, и да ли ће цео њихов рад по цркви и народ спасоносан бити.

Ја сам судио о вођама они посланика који су речени протест подписали, толико рећи, а што се мене тиче, то ће народу још у живој памети бити, да сам ја, изабран и потврђен за Патријарха, прије уведења у патријаршеску столицу пред сабраним у храму божијем народом присегу положио присегу и верност цару, краљу и господару моме, да сам се заклео, да ћу хранити и чувати преданија и уставе православне цркве моје, да сам се заветовао, да ћу се свима силама мојима за добро и благо цркве и народа мога трудити, и сав живот мој служби цркве и народа посветити.

Како сам ја до данас заклетву и завет свој испунио, нећу о томе други суде, а ја ћу овде с неколико речи означити становиште оно, на коме ја стоим, и то не ради правдања свога против онога, што ми се од оних, који су речени протест уложили, у грех уписује, но ради обавести и умирења истим протестом може бити узколебаног народа србског. За чим је србски народ од искони чезнуо, за чим је православна црква у овим земљама увек уздигла, то је тек сада добила и получила, добила је аутономију или боље рећи враћено јој је право, да на земљишту свом по својим законима живети, да се под својим властима без сваког утицаја владе и владини органа управљати може. Црква наша православна има свој устав и своје устројство, кога није створио народ србски и које сав србски народ, а камо ли оностранн део народа србског не може и не сме мењати, ако је рад, да с осталом браћом својом по крви и православној вери у заједници остаје. По уставу и устројству том цркве православне зна се, шта је чије право и дужност, зна се, како уди и чланови једног тела, ком је глава сам Христос Спаситељ, један према другом стоје. По том црквеном уставу и по повластицама србском народу од земље

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

господара даним припада мени право сазвати сабор црквено-народни, на истом Сабору предсједавати и закључке његове извршавати. Може бити, да основни устав тај православне цркве овом и оном посланику није по вољи; може бити, да где-који највише зато жали, што се сабор разишао, јер му се прилика одузе, те неможе са својим јединомишљеницима устава тога, ако не баш сасвим покосити и разорити, а оно бар из темеља потрести, а тим себи и својима посао олакшати и места за други устав, који је поницао из духа противнога духу православне цркве наше, спремити. Али док први устав, ком је темељ сам Господ Исус Христос положио а Апостоли свети и вселенски Сабори развили, и утврдили, — постоји: донде ми се не може одрећи право, које ми по истом уставу припада, а наиме неможе ми се порећи право да ја црквено-народни Сабор из важних узрока распустити немогу, јер онај, који има право сазвати Сабор, мора имати право и распустити га. И као год што се то право свакој влади признаје, тако се немже ни мени, коме и по црквеном уставу, и по народним привилегијама највиша управа у оностраној областној цркви припада, то право одрећи.

Толико о самом праву распуста сабора. Али ја Сабора тога нисам ни распустио: он је иступањем већине саборске сам од себе престао и ја нисам могао саборске седнице са мањином продужити јер се црквено-народни Сабор без Епископа и Свештенства, у православном свету, не да ни помислити.

Ја сабора тога нити распусти, нити одгоди, ал отворено кажем и исповедам, да би га свакако распустити морао, јер ја с људима, који исповедају начела духу цркве наше сасвим противна, саборисати и с њима црквено-народна діела расправљати не могу. И не само да то исповедам, но ево и најсвечаније изјављујем и објављујем, (а у томе су са мношвом једне мисли и братија моја гг. епископи) да ми

са људима, који несповедају ону веру, коју црква православна не исповеда који не почитују свете обреде православне цркве наше, који неће да знају за устав и корените уставе православне цркве наше, који оће да црквом и у цркви господаре — да ми с таким људима и у обште са особама, које по младости својој никаква искуства у црквено-народном животу немају и сами савета потребују, — о црквено-народним стварима саветовати се и с њима саборисати неможемо.

Ово је моја и мојих епископа изјава.

Православни народе србски!

Наступио је одсудни час, кад се мораш решити и једно од двога изабрати: предлаже ти се клетва и благослов, смрт и живот. Избирај, судба је твоја у твоим рукама. Но ја се уздам у здраву свест неокуженог и непокувареног јошт србског народа, да он није заборавио шта га је до данас спасло и одржало; да он неће презрети и погазити оно, што је његовим старима, његовим оцевима и матерама свето и неприкосновено било и што му је од њих као аманет предано — да се народ србски неће самога себе одрећи; уздам се у разборитост народа србског, да неће судбу своју метати у руке суетних и лакомислених, којима је православна вера безумије; уздам се у мудрост србског народа, који зна врло добро, каквим плодом урађају борбе у цркви и у народу, и ко се тој унутрашњој борби нашој највише радује; уздам се у наслеђену од отаца оданост и веру народа србског у свом Патријарху, и надам се, да ће се народ одазвати гласу мом и примити к срцу отачаски савет мој, да одіако у црквено-народни Сабор бира црквено светне, родољубиве, зреле и искусне и у обште такве мужеве, с којима се о црквено-народним стварма може саветовати.

Православни народе!

Не веруј ласкавим, обмањљивим речима људи, који су изишли од нас, но који нису наши, који су сами себе изо-

бштили из црквене заједнице наше, који су одпали од нас, и који тако раде да би човек рекао, да раде за другог, да раде за непријатеље рода свога.

Православни Народе!

Давно је речено: „Пропаст твоја од тебе Израилју!“ али ако је то и давно речено, истина те речи може се у сваком времену и на сваком народу, па и на теби испунити. С тога подигни са мном руке и срдце горе ка Господу Богу, Отцу штедрота и сваке утиехе, који неће смрти грешнику, но жели да се обрати и да позна истину и да се спасе, и молимо се, да погледа милостивим оком на православни наш народ, да усади у срдца наша љубав, просвети ум наш и настави нас на сваку истину, и помолимо му се топлом молитвом и за ону браћу и синове наше, „који преварени науком света“ туђе се од нас — не би ли се и они обратили и разумели: „да је у јединству спасење наше.“

У Карловцима 10. Јулија 1869.

Самуил Маширевић

патријарх.

Опис Манастира Дужи и Тврдоша у Херцеговини

(Наставак.)

По смрти игумана Христифора, избран је био на његово место Евстатије Дучић, који управља манастирем од 1849 год. до данас. Он се одликује необичном ревношћу и непрестано се труди у корист обители и братије. Будући јошт простим калуђером, он је начинио себи ћелију, која је много боља, од оних старих пређашњих, а у 1851. год. сасидао је један дом покрај цркве од западне стране са шест соба. Добивши дозволење од власти, он је заградио манастир каменим зидом, у место пређашњег плота.

Он је поправио све манастирске стаје, и прибавио је толике земље манастиру, што ни један није од његових пред-

шественика. Но главна је његова заслуга у томе, што је он исходатајствовао од цара ферман те је сазидао изнова сопственим трудом и „иждивенијем“ и са помоћу околних хришћана Дужску цркву у 1855. год. Она је споља врло лепо израђена, и има врло леп вид. Посвећена је она успенију просвете Богородице, а пређашња црква посвећена је покрову. Изнутра она није још израђена, иконостас стоји сасвим шут, јер се нема новаца. Храм тај изчекује каквог благочастивог хришћанина благодјетелја који би пружио помоћи Дужској братији. У опште Игуман Евстатије, заслужио је велику похвалу и благодарност за неуморну радњу. Но на жалост манастир се сада наоди у врло великој нужди и опасности од Турака. Не будући више у стању подносити угнетења Требинских Турака, хришћански поглавари из Зубаца, Крушевице, Драчевице и Шума скупе се на веће 5. Декембра 1857. год. да расуде којим начином да представе општу жалбу мостарском паши; скупе се они у манастир Дужи, као у месту, које највећма поштују, и реше да пошљу паши писмо, и да му изложе све злоупотребе Требињског мудира (начелника) Хаџи-бега Ресулбеговића и других Турака, а да му представе мирну цел свога скупа и да га моле да он неби примио тај поступак с хрђаве стране. Добивши то писмо паша им одма пошље „бурунџију“ на српском језику у којој дозвољава им да се саветују, и да му представе своје нужде. Но кад су Требињски Турци узнали о том скупу, то да не би њих хришћани изобличили пред пашом и да би избегли праведне казни, пошљу те им јаве, да они не трпе никакве скупове и заповедају им се разиђу. Хришћани имајући писмено дозвољење од паше, нису хтели да их слушају, но из опасности, да неби изненадна Трбињски турци напали, они наместе стражу. Турци Требињски у тај исти дан нападну на ту стражу, и убију 5 хришћана. Одма за тим мудир и срезки Сребињски суд напишу паши мазбату (извешће) о томе, да хришћани скупивши се у Ду-

жима као бајаги да су се побунили против султана, и хоће да војују за веру. У закључку тог извешћа обраћају се с' молбом к паши да се што скорје пошље војска ради у-смירהња хришћана. Васиф паша неразбирајући дело, одма је примио то лажно извешће, и заборавио је на жалбе хришћана којесу њему више пута представљане. -- Он је послао једно одељење војске у Требиње, да бију, да грабе, и пљене тужне хришћане. Становници Шуме, неимајући оружја, (јер им је Омер - паша узео 1858. год.) сви би одма изгинули, само да им нису помогли Зубчани, који су сачували своје оружје, но нису престали плаћати данак и покоравати се турском правителству, а тако исто и неки црногорски ускоци, који су се присајединили к својој браћи хришћанима потајно од кнеза. Произашла је чарка у селу Полицу на Поповом пољу (24 Децембра) и то је село било ограбљено и спаљено турцима који су истерали хришћане из њега, и по већем броју своје лако одбили њихов нападај. Одма за тим послата је против хришћана силна турска војска, а наике волонтери скупљени од Босанских и Херцеговинских турака под предводителством Хаџи - Али паше а редовна војска под предводителством Салих - паше. У Шумама хришћанима није било могуће држати се; становници по селима, која окружавају манастир Дужи од части повукли су се у зубце или побегли у Далмацију, а неки су остали по својим кућама који су страшно пострадали. 29. Јануара 1858. год. до 4000. турске војске крене се на зубце Зубчани западе своја села и одступе: но храбро дочекају нападење турака само са 300 људи, и задрже своју позицију у горама Крушевицким; много је турака нарочито бошибузика бошњачких изгинуло у том боју. Друга битка произашла је 10. Фебруара: Зубчанима помогли су тада драговољно дошавши њима у помоћ Црногорски ускоци: хришћани одрже врх, и такву штету учине турцима, да су они ноћу одступили у Требињу, оставивши у зубцима, неки део

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

своих војених препарата. У том одступању такав је био непоредак, да кад су се превозили Турци на реку Требишници то 17 људи од редовне војске утонуло је на једном чамцу. Кад су Турци одступили к Требињу Дужски калуђери уплашени оставе манастир и побегну чрез Аустриску границу у Дубровник (Рагузу.) Аустриско правителство упочетку лепо је примило игумана Ђвстатија и остале калуђере, јер је се надало начинити их својим оруђем. Желећи да ојача свој уплив у крају, који се находи близу њене границе, Аустрија шта више предлагала је зубчанима, да они објаве да су њени поданици, и обећала им је зато своје покровителство и заштиту; но наишавши на одпор, она је се старала о томе да зубчани и остали хришћани тих места дозову њу најпосле, да она буде посредница у тој распри њиховој с' Турцима, надајући се да постигне своју цел средством игумана, који је имао велики уплив на те хришћане, али игуман није хтео да прими на се ту улогу.

Како су Требињски Турци дознали о бјегству калуђера они похитају у манастир, разбију врата на свима ћелијама разграбе све што су тамо нашли и расположе се тамо да станују. Но после неколико дана Салих-паша изведе Требиње из манастира и смести у њему једно одељење редовне војске. Требињски турци разорили су такође под њим и сарачану манастирску: губитак који је манастир претрпιο од тога, прецењен је на 2534. форинти. Такође су они уништили манастирски виноград, изсекли и спалили све лозе, они су разграбили у селу тули на Поповом пољу житне амбаре, који принадлеже манастиру. Једном речи сва имаовина манастирска разграбљена је и разорена турцима, и јошт само црква остала је неприкосновеном. Она стоји затворена, и дај Боже да и у њу недирну. Жалостна судба заслуженог игумана у старости, после толиких трудова, које он поднео око монасира! Незадовољни тиме, што он, као што смо казали, није хтео да буде њихово оруђе, Аустриске власти

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

наједанпут заповеде му, а такође и другим калуђерима и шумским поглаварима, да се кроз 24 сахата удале из Аустрије. Несмијући да се врати у Дужи, и да прода себе у руке Требињским турцима — Фанатицима, негледећи на то, што он није примио никаквог учешћа у буни Херцеговинских хришћана; несрећни овај старац принуђен је био да тражи уточишта међу зубчанима. Бог зна, када и чим ће се свршити његова страдања!

Н. П.

О унији угарских Русина.

(с руског.)

(Наставак.)

Али се владика Јован не јави његову суду, а краљ заповеди да дохотке прима монастирски старешина Геларије, док се ствар сасвим не сврши. Грамата коју је издао краљ због ове распре 1498 г, обраћа на се нашу пажњу поглавито за то, што се у њој спомиње грамата и цариградскога патријарха Антонија, којом даде права манастиру св. Арханђела Михаила, да олакша терете и добра, које је краљ потврдио. Ова грамата служи као необорив доказ да су имали цариградски патријарси упуца на источну цркву у Угарској а особито на мукачевску епархију. Од владике Јована до Василија Тарасовића долазише наследно осам владика један иза другог. Користећи се очуваним граматама, можемо из њих поцрпсти рад потребе да се доста упознамо са њиховом архијепархијском делатношћу. Владислав владика а наследник Јованов, посведочанству грамате, коју је издао у Бечу 1551. г. цар и краљ Фердинандо испитивао је зашто му се противи његово свештенство и одказује плаћање по закону. Са ове противности нађе се владика у запару, те потражи помоћ у светској власти од цара Фердинанда — да нагони свештенство на закониту послушност и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вршеће својих дужности. Према сведочанству друге гра-
мате од истога владоца у 1552. г. трудио се владика да
укине развођење брака, које се беше осилело и постало зло
међу светом. Како су се често мешали у свештенички суд и
мирски чиновници, тако се и бракови разводише врло често
без икаква основа и закона само по произвољењу спахија
и других грађана занетих користољубљем. Цар забрани те
злоупотребе и подигне свештеничке судове за време Ила-
рија, III. владике као што се види из грамате, коју је из-
дала у Ердељу краљица Изабела, у место Албал-Јулија од
1558. г. Владике и свештенство монашко беху обвезани да
плаћају свеколике порезе и да врше свакојаке земаљске
терете. Архипастир увиде да су овим поступком нарушене
привилегије, које дадоше свештенству пређашњи угарски кра-
љеви, па се с тога упути ка краљу с молбом, те да осло-
боди свештенство од ових незаконитих захтевања. Владики-
на се молба уважи, па како он, тако се и сви остали што
живеше у манастиру, ослободе од свеколиких данака, приреза
и земаљских терета. Овај је владика издејствовао у краља
Јована II. грамату од 1561. г. да може сам себи изабрати
наследника.

Наследник се Иларијев (незна му се имена) жалио не-
мачкоме цару у исто доба и Угарском краљу Максимили-
јану, што му се међу свакојаке препреке на пут у надгле-
дању парохја по његовој епархији, а тако се ради и са
онима, које он изашље у своје име рад тога посла. У тој
жалби наброја владика како се отимљу од његових људи
коњи, коњски прибор, терају се на сељачке работе, истра-
жују се различите дације, туку их, затварају у тамницу.
Али је то све било строго забрањено у Грамати, коју из-
даде цар у Пожуну 1569. г.

Ипак негледећи на то, наследник епископске столице
Владислав II, нашао је за нужно да о томе предмету ли-
чно дејствује код цара и краља. Рудолфа даде нову грама-

ту за вршење пастирскога звања и обвеза без сваких пре-прека. Потребну је грамату издао управљач угарске Матија 1597 г. Владика Сергије, који одмах ступи на епископску столицу после Владислава II, користио се је особитом царском милошћу. Он је добио у 1661 г. од *Херцгерцога* (надвојводе) Фердинанта II, грамату, којом се обезбедило сво имање манастирско и његово, а уза то изађе Салвагвардија, т. ј. ослобођење од свију терета, данака, војнице, под непосредном управом и чувањем његова величества.

А грамата коју је издао у Мукачеву 1623 г. семиградски кнез Гаврило Бетлен, да потврди њоме за владикау Петронија, знатна је по томе, што се из ње види да је Петроније био први владика над унијатским црквама (*Ecclesiarum unionis graecae episcopus.*)

А на против издата грамата Јованову Григоровићу наследнику Петронијеву од истог семиградског кнеза у кошицама (*Kaschaj*) 1627 г. заслужује нашу пажњу с тога, што се у њој Русини и Власи изрично називљу последницима грчке цркве која се негда славила са многих учених људи; беше цвет и средиште наука, а сад чами у тамном незнању, и стење над јармом *Симоније* *) (*Ecclesia illa graecorum, olim et doctorum virorum numero celebris et sebos sapientiae florentissima, cujus status, inscitiae tenebris, ei simonia oppresus est.*) Овде се без сумње подразумева Грчка црква. — О овоме се владици Григоровићу знаде само то да је добио од преседника врховног суда графа Мелхијора Алађија пасош издат у кошицама 1630 г. да надгледа цркве у својој епархији; после се хвали да је знао добро језике, а нарочито латински а тако исто и богословске науке.

Сво време, што се простире од црквенскога раздора до на измак XVI века, можемо назвати периодом покушаја,

*) Примање мита.

употребљених не само у Угарској већ и другима земљама да се православни поунијате. Знамо да су се папе трудиле да потчине себи православну цркву још у првом добу раздјељења цркава. Рад овога употребљаваху они највећа лукавства, сплетке и итриге. И ако не су испуштали из вида и остале православне народе, али су им славени били три у оку. Папе жеднећи за светском влашћу, трудише се из петних жила да оцепе славене од источне цркве, те да им тако униште словенско богослужење. С тога су им забрањивали употребљавање рођеног језика у цркви; трудили се да их поцепати између се, те да тако положе мало — помало основу своје светском господарству — за којим тежише. С том жељу слали су им мисионаре; давали буде тобож корисне за Унију, а овамо су тајно своје људе подбадали да раде на штету добара, која су обећана укорист Уније. О томе између осталог налазимо сведочанство у Гајета (Annb Boh) написано у црквенској историји Андрије Балудјанскога. Ево од речи његов словенски превод: „Главни је узрок био да мрзе немачки свештеници на Методија, што је против преиначених обреда за латинску цркву — другојачијим обредима учио.“ дакле: „Римске папе видеше да чеси воле већма словенске обреде па су то Методију потврдили — али овамо тајно подвргаваху немачке владике, да би народ обучавали латинскоме обреду.“ (Део II., Стр. 169.) Ни смо намерни да овде излажемо све папске покушаје, које предизимаху да обрате православне на Унију. Доста ће бити да на бројимо њихове главније покушаје у овоме одношају.

Посланик папе Иноћентија III, што беше код двора Галичанскога кнеза Романа Метиславића, стараше се да одврати овог кнеза од православља убеђујући га о узвишенијој науци латинске цркве а уза то бећавашему добити многе градове и области по средством мача намеснико-Петрова. Али сва речитост његова ни најмање не подејствова на кне-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за, овог врлог паборника вере, који беше у исто доба вешт и у богословским препиркама (науци). Папска усиљавања, да лише источну цркву њенога опстанка, обелоданише се најбоље у време крсташких ратова, а особито онда кад заузеше 1204 г. латини цариград. У овој тужној епохи, почеше латини да шире власт своје цркве мачем и огњем, а требити последнике православне вере. У своме беснилу протераше из цариграда православнога патријарха па на његово место поставише свога; заузеше православне цркве и манастире; затворише свештенике и калуђере у тамнице, који се ма и најмање одупираху њиховој вери, једном речју цео град населише својим једноверцима а свуда гонеше православне. По њиховим умишљајима били су сазвани сабори у Лугдуну 1274 г. и у Флоренцу 1439 г. само да увуку православне у њихову веру. Те побуде ни су искрене што се сазивааху сабори тобож рад уједињења цркава; већ се осниваху на рачуну томе: да се користе згодним околностима и временом те да постигну своје политичне цели. Па као што су се могли да примете понегде у неколиким државама употребљени папски покушаји за увођење Уније, тако је се и нашло неких лица да су била за Унију, а неки наученици само за рачун тога намах закључише да је свуда примљена и да суштаствује. Између осталих и Јанићије Базиловић вели у своме делу под насловом: „Brevis notitia foundationis Teobori Korjatovits“ и Андрија Балудијански у своме делу: „Црквенска историја новог завета“ од којих смо већом чешћу црпили ове податке што их саопштавамо. У тим делима својим ова два писца бране то мишљење да је Тодор Коријатовић основач мукачевског манастира и сва мукачевска епархија, још од почетка била једнако и доиста у унији. Уз то доказују још ови писци, да је и равноапостолни кнез св. Владимир и његови наследници са свом Русијом за дуго време празновао папску власт, после раздељења цркава. Неудуштајући се у опширно опровргава-

*

ње овога мишљења, ми ћемо у кратко приметити, да и ако су нека лица, особито у Грчкој царевини показивала склоност ка Унији у тешка времена, али за то, Унија у овом периоду не беше нигде и ни у једној држави уведена и утврђена. Што се тиче мукачевске епархије за њу тврдимо темељито да је она била у овоме периоду православна, а и све њене владике што их поменусмо бежу такође у православљу, осем можда једног Петронија, који је изневерио своју цркву.

(Наставиће се.) 459.

О стању нашега свештенства.

(Наставак.)

Наш високи радник на пољу напредка цркве и њеног свештенства при свима тешкоћама у споразумљењу са владом управља и опет своје разлоге на управу просвете да се она постара с владом пронаћи најлакши начин да се судба свештенству отечественом лакшом учини. Акт тај г. Митрополита гласи од речи до речи овако:

Управи Просвете.

Духовно правленије отечествене цркве многократно чинило је представљење правителству о бједном и оскудном стању отечественог свештенства и предлагало начине поболшања нарочито при концу 1851 године. Под Е № 943 разложено је обширније, да би се стање нашег свештенства најудобније поправило, кад би се наредило, да се свештенство за прописана свештенодјејства обштим прирезом плаћа. А у почетку Септемвра 1859. год. Е № 712. учинили смо ми из сбиранија нашег Архијерејског с писмом на његову светлост блаженопочившег Господара и књаза Милоша Обреновића I. управљеним једно представљење, у коме смо јасно разложили рђаво стање и незгодно расположење народа

према свештенству због наплаћивања за свршујема свештенодіејства, па смо представили и молили, као што овде приложена копија гласи, да се свештенству обштим прирезовом, који би се из једног талира годишње састојао, изда је одсеком годишња награда, а оно да буде дужно сва потребна свештенодіејства пастви својој уредно свршавати. Августа пак ове године под Е №. 879. молили смо његову светлост сретно владајућег књаза нашег да се узме у расуђење предлог о опредељењу известне парохијалном свештенству плате, и представничество његове светлости с писмом од 14 Августа ове год. Е №. 1548 упућује нас, да се у овим предметима са управом просвете споразумемо, која ће после по дужности даље у ствари како треба поступити.

Услед положеног понављајући дојакошња наша о том представљења придајемо то, да се из призрења на врло потребно стање нашег свештенства, ако за сада није могуће одредити му сталну плату одреди и издаје годишња помоћ по 100 талира, докле се стална награда свештенству неопредели, а свештенство за ову благодіетелну помоћ, да буде дужно сиротној пастви нуждна свештенодіејства бадава свршавати, од које и сада награду неприма, него све на вереснију извршује.

Престављајући изложено молимо предречену управу званично, да ово наше предложење од своје стране свесрдно подкрепљено поднесе височајшем месту на благовољително решење како би и свештенство имајући помоћ за издржавање увеличало ревност и подигло се духом из очајателног свог положаја; па да о сљедству тога и нас у своје време извјестити изволи.

Е №. 969.

У Београду 26 Октомбра
1861. год.

Архијепископ и митрополит србски

МИХАИЛ.

WWW.UN

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Проект који су отечествени Архијереи поднели блаженопочившем књазу Милошу о начину како да се поправи стање свештено гласи од речи до речи овако.

Ваша Светлост.

Дуго годишњим искуством довољно је засведочено, да је дојакашњим распрама и несогласијама поставши међу отечественим свештенством и народом, узрок нарочито у том положен, што свештеници наши немајући стално одређене плате коју би у известно време уредно добивали, принуђени су ограничити се прописаном у тарифи за свршаана свештенодіјства наградом, која при свем том, што је незнатна и за пристојно обдржавање њено недовољна опет се ретко гди сва прикупити даје, но по већој части вересије има, и што народ кад свештеник нуждом нагоњен такову од њега потражи, сматра то, ако не као глобу, а оно за цело као просіачење, и због тога се на свог духовног пастира гњевни и огорчава. Оваквим често догађајућим се незгодама између свештеника и народа желећи једном за свагда крај учинити, св. Андрејској скупштини неки су народни представници глас од себе чути дали, да се у будуће цело отечествено свештенство одређеном годишњом платом снабде.

Ми с наше стране у свему усвајамо ово мњење оних народних заступника, држећи се тврдо основа, да докле се с пута неуклони узрок, све дотле непрестано ни следства истога. Да свештеници наши за вршење своје дужности и од сада при дојакашњој својој наплати остану то нити је по себи право, нити према развијајућем се и знатно напредујућем стању свију остади житеља отечества нашег сходно. А све кад би се досадања тарифа за сва свештеничка чинодіјства удвоила ипак не би ништа помогло самој ствари којој се помоћи жели с тога, што би народ, тада своје свештенике као праве глобаре сматрао; што би се досадање распре око бира и наплате за вршење свештено-

дјеиства знатно умножиле, па би наипосле свештеник опет вересиом плаћен био, која би наравно, морала много већа бити од садашње, па кад се доіакошња вересија није могла покупити него има дужника од пет и више година због неизданог бира, да шта би онда било, кад би се увећала тарифа с биром.?

Једини дакле и искључиви начин за пристојно и цели сходно издржавање свештенства јест тај, да се одреди свештенству годишња пристојна награда одсеком, а оно да буде обвезано, свршавати својој пастви сва обична, православном християнину нуждна свештенодјеиства бесплатно, као 1., знамење, 2, крштење, 3, молитву породиљи у 40 дан 4, испит 5., печат, 6., венчање, 7., опело и пратњу преко парохіјалног свештеника 8., спомен о задушницима, 9, четири водике у годишње постове, водицу о крсном имену с резањем колача и богојавленску, 1., молебствија о заветинама. Само би се плаћало за масла молитве над болнима, нарочите месечне водике, читања над мртвацем и за спровод осталом свештенству осим парохіјалног іереа. С уведењем ове сталне наплате свештенство би било успокојено и у ужитку свом обезбеђено, с уведењем тога начина престале би распре и цењкања помеђу свештенством и народом, престале би такође све вересије. С уведењем тога рачуна порасло би уважење свештенства код народа. Људи бољи дарованија ступили би у свештенички чин. Црква божија стекла би приљежне, способне, и одличне служитеље. Све би се то постигло уведењем одређене плате и то без приметног терета од стране народа, а да се за то заиста не изискује велика жертва од народа, јасно ће показати следујући рачун о награди, коју сада даје народ свештенику, и која се од њега за унапредак тражи ради сталне плате свештеничке.

Сада издаје свака надлежна глава своје свештенику.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

За бир	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5 гр.	пар.	
За свечарско	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2 "	—	
О заветини обштинск.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20		
О задушницама	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20		
										то је	8 гр.	—

Даље долази на сваку речену главу, ако она то свагда уредно и не издаје, јошт плате свештенику, јер по дотичним протоколима има на 100 домова преко године најмање :

20 крштења по 4 гр.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	80 гр.	
За толико знамења по 20 пр.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	10 —	
10 венчања са иститом и печатом протоје-рејским по 26 гроша	"	"	"	"	"	"	"	"	"	260 —	
15 Опела по 18 гроша	"	"	"	"	"	"	"	"	"	270 —	
45 Парастоса по 4 гроша	"	"	"	"	"	"	"	"	"	180 —	
										Свега	800 —

Дакле долази опет на једну главу	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8 гр.
И горњи	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8 —

Но кад се узме да многи крстно име преслављају и да виши задушница има, о којима многи спомину своје мртве.

За прво	"	"	"	"	"	"	"	"	"	2 —		
За друго	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1 —		
										И тако би било	Свега	19 —

Дакле излази готово 5. цв., које сада даје Србин своје свештенику преко године. (Продужње се.)

Историја православног калуђерства с погледом на садашњост.

Постанак калуђерства — није била каква случајност у историја човечанства, већ напротив, оно се оснива на

прирођеном стремлењу човечанског духа, на посвећењу себе Богу, на служењу без икакве земаљске користи а једино за то, да се поврате они одношаји к њему, који су падењем првог човека изопачени. Оно је једно из оних појава у природи људској, који показује остатак добра у човеку сачуваног и после падења. По овоме ми видимо, да и код других народа има овако нешто што се подудара и налачи на наше калуђерство. Шта више ми примећујемо ово и код таквих народа, који здраво далеко стоје у својим религиозним појмовима од нас и који немају правог појма о Богу и његовом одношају к човеку. Палестински Есеји, јудејско-египћански Терапевти, Инђијске ванапрате, будијске Бонде, турски Дервиши и грко-римски жреци Велике Божије — све су то били калуђери, само особитог карактера. Али ни једно из ових и овима подобних уређења, не су били у стању да подпуно остваре задаћу калуђерства, јер се у њима зраци истине преламали у призми лажних или лажно представљених религиозних појмова о вери, па су зато и лутали по мраку заблуђења. У сљед овог ми налазимо у њима поворења оних исти ствари, које су поникле у другим религијама што не су одкровење. — Т. ј. узалудно тражење истине по путу, који их је више или мање удаљава од истине. Зато ми ни најмање нећемо погрешити ако кажемо, да се право калуђерство могло јавити само у недрима хришћанства, дакле у правој и истинитој религији.

Историја нигди јасно не говори кад су и у које су време почели јављати се у хришћанској цркви људи, који превирући све земаљске угодбе и имајући при одречењу само једну једину цел — служење Богу, остављали свет и ишли у пустињу да тамо мирно проводе остале дане свог земног живота испаштајући се и спремајући се за бољи будући живот. У старих хришћанских писаца ми налазимо о томе само једно извешће па и оно није потпуно; ми н. пр. знајемо од њи, да су у прва времена хришћ. цркве били у њој

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

људи, који да би боље и удобније испуњавали обвезаност службе, узету на себе, одрицали су се брачне свезе и сав живот проводили су у *дјевству*. Обично се узима да су то били и први хришћански калуђери. (Продужиће се.)

Писмо уреднику Пастира

(од Хаџи Стевана, архим. Раванич.)

Поштовани Господине!

„Чвтајући 17 ти број „Пастира,“ нађо у „чудесима архистратига Михаила“ једну непрактичну ошибку, а на име: да се *овчей купљли* „Силоамска“ подмеће. Ово је велика разлика за очевидце. Јер прва постојала је у граду Јерусалиму на источној страни близу капије, од које пут у Гетсиманију, Витанију и Јордан води; а друга је у кедрском потоку наже гетсиманије у приличном растојању од прве, испод села и сад постојећег „Силома,“ која и сад суштаствује. — У сљедујућем броју ово поправите, да неби очевидцима, нарочито браћи Руеима, који често та места посештавају што противно било а мене извините на таквој поправци као свог старог оца и во христѣ брата

¹⁵/₇ у Раваници.

трекратног поклоника гроба Господња.

Стефана.

Хвала лепо г. Архимандриту Стефану, што овако прати наше ствари и исправља. Ми у своју одбрану за оваку погрешку имамо то рећи, да нисмо ни били овде кад су „чудеса архистратига Михаила“ штампана, а нисмо их ми ни преводила, већ један богослов, као што се из 18-тог броја нашег листа види. Но и да смо сами са тим руковали, опет се неби бојали погрешке и примедбе јавно исправљати; јер знамо да се оне из разних случајева а не просто из незнања могу догодити. Тако се и нама самима прошле године догодила једна значајна погрешка, коју смо тек у овој години — загледав случајно у један број од прошлогодишњег „Пастира“ приметили, а на име: У чланку оном где се описује „како су Руеи примили веру“ говори се да је све то тако описао на 1. годину дана доцније историописац Нестор; а треба да буде *на 100 година доцније*. А то је чисто штампарска погрешка а не наша.

Уред.